

УДК 339.54

КВЕЛІАШВІЛІ Георгій Малхазійович,
здобувач Академії митної служби України,
старш. інспектор Дніпропетр. митниці

ПОСЛУГИ В МИТНІЙ СФЕРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкриваються сутність та особливості класифікації митних послуг і послуг у митній сфері в контексті державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: митна справа, митна послуга, митний кодекс, митний брокер, державне регулювання, зовнішньоекономічна діяльність.

Квелиашвили Г. М. Государственное регулирование внешнеэкономической деятельности путем предоставления услуг в таможенной сфере

Раскрываются сущность и особенности классификации таможенных услуг и услуг в таможенной сфере в контексте государственного регулирования внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: таможенное дело, таможенная услуга, таможенный кодекс, таможенный брокер, государственное регулирование, внешнеэкономическая деятельность.

Cveliashvili G. M. Services in customs area as an instrument of state regulation of the foreign economic activity

The essence and features of classification of custom services and services in a custom sphere in the context of government control of foreign economic activity are considered.

Key words: custom business, custom favour, custom code, custom broker, government control, foreign economic activity.

Постановка проблеми. Одним з основних напрямів розвитку сучасної економіки за останні два десятиліття є сфера послуг, що стрімко розвивається. У провідних європейських країнах, Сполучених Штатах Америки і Японії кількість співробітників, що працюють у сфері послуг, перевищує кількість зайнятих у всіх інших галузях разом узятих. Сектор суспільних і приватних послуг в цих країнах становить 60 – 70 % від загального обсягу національного виробництва [5]. У міжнародній торгівлі послуги нараховують приблизно чверть суми загального світового експорту. Робочі місця, пов'язані з наданням послуг, є не тільки в традиційних галузях невиробничої сфери, таких як готелі, авіакомпанії, банки, телекомунікації і багато інших, але і в багатьох виробничих галузях. Серед них – юристи корпорацій, медики, інструктори з навчання торгового персоналу. У цілому, надання послуг на ринку пов'язане з виникненням особливих проблем, для вирішення яких потрібні особливі стратегії. За визначенням видатного дослідника у сфері митної справи А. Д. Єршова, «послуги – це дії, що приносять людям корисний результат» [2] (тут і далі переклад наш. – Г. К.). А. Д. Єршов також наводить класифікацію послуг, передбачену Постійним комітетом з тлумачень зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), і не розглядає послуги, що не є об'єктами ЗЕД. Інший видатний фахівець у сфері проблем світової економіки і міжнародних відносин П. І. Діденко надає таке визначення послуг: «діяльність, результати якої не мають матеріального виявлення і споживаються в процесі здійснення цієї діяльності» [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування митної системи все частіше привертає до себе увагу науковців. До неї неодноразово зверталися такі українські вчені, як І. Г. Бережнюк, Є. В. Додін, Л. М. Івашова, С. В. Ківалов, Н. А. Липовська, П. В. Пашко, І. В. Письменний, Д. В. Приймаченко, К. К. Сандровський, В. В. Ченцов та ін. При цьому митні послуги ще не стали предметом уваги науковців.

Мета статті – дослідження та класифікація послуг у митній сфері та митних послуг у контексті державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Послуги в митній сфері надаються спеціалізованими компаніями, що мають право займатися вказаною діяльністю відповідно до існуючих вимог Митного кодексу України [4]. Ці компанії можна розділити на 4 типи: митні брокери, митні перевізники, склади тимчасового зберігання (СТЗ) і митні склади (МС).

Послуги з митного оформлення включають такі основні операції: класифікацію товару за товарною номенклатурою (ТН) ЗЕД, визначення митної вартості відповідно до ТН ЗЕД, визначення митного режиму, заповнення вантажної митної декларації (ВМД), заповнення взаємозв'язаних з ВМД документів, обчислення і сплату в строк митних платежів. Потреба в додатковому консультуванні з окремих питань митного оформлення реалізується у формі інформаційного забезпечення клієнтів із загальних і спеціальних питань митного оформлення, перевірки правильності і достовірності заповнення документів, надання рекомендацій з урегулювання спірних питань. Розглянуті послуги є невід'ємною частиною організації зовнішньоторговельного обігу.

У ряді випадків виникає необхідність в організації перевезення або зберігання товарів під митним контролем. Митними перевізниками можуть надаватися послуги з організації перевезення товарів під митним контролем, забезпечення процедури внутрішньомитного транзиту, страхування і супроводу вантажів. Зберігання товарів під митним контролем організовується СТЗ і МС, які й забезпечують специфічний комплекс складських послуг.

Взаємодія з митними органами є одним з найважливіших моментів у роботі будь-якої компанії, що займається зовнішньоекономічною діяльністю. Мати спеціалізований відділ із взаємодії з митницею можуть дозволити собі тільки зовнішньоторговельні корпорації. Проте і вони останнім часом, як показує практика, все більше вважають за краще користуватися послугами посередника. Саме послуги посередника (тобто митного брокера) на сьогоднішній день однозначно є найбільш поширеними і жаданими з усіх послуг, що надаються в митній сфері. Митний брокер гарантує користувачам своїх послуг професійне здійснення митних операцій відповідно до вимог митного законодавства України, позбавляючи від необхідності безпосередньої взаємодії з митними органами. Вирішивши скористатися послугами митного брокера, учасник ЗЕД повинен бути

впевнений, що ці послуги будуть надані йому на високому професійному рівні, а отже, митне оформлення товарів буде здійснене митним органом своєчасно. У зв'язку з цим особі, що уклала договір на надання послуг митного брокера, слід звернути увагу на показники ефективності роботи митного брокера.

Про те, наскільки робота митного брокера є ефективною, можна зробити висновок з термінів випуску товарів митними органами, які не повинні перевищувати трьох робочих днів з дня ухвалення митної декларації, а також з відсутності відкритих щодо нього справ про порушення митних правил [3; 4]. Крім того, ефективною можна вважати роботу тих митних брокерів, які успішно використовують переваги нового Митного кодексу (МК) України, спрямовані на прискорення і спрощення процедури митного оформлення.

Однією з найважливіших і найактуальніших на сьогоднішній день переваг нового МК України є можливість декларування товарів в електронній формі. Реалізація такої можливості дозволяє митному брокеру задовго до фактичного перетину товарами митного кордону підготувати документи для митного оформлення, що підвищує ефективність і швидкість його проведення митними органами. Проте на сьогоднішній день електронне декларування ще не поширене повсюдно й кількість митних брокерів, які регулярно здійснюють декларування товарів в електронній формі, невелика.

Для отримання дозволу на застосування спеціальних спрощених процедур учасник ЗЕД може звернутися за допомогою до митного брокера, який підготує відповідний пакет документів для узгодження з митними органами. Даний факт також розглядається як показник ефективності роботи митного брокера.

І, нарешті, якість роботи митного брокера виявляються в можливості сприяти своїм клієнтам у вирішенні таких проблем, як:

- оскарження рішень, дій (бездіяльності) митних органів і їх посадовців;
- підготовка необхідних документів і відомостей для визначення митної вартості товарів, що ввозяться, з метою уникнення її коректування надалі;
- оформлення транспортних (перевізних), комерційних і митних документів (прикладом може бути підготовка проектів зовнішньоторговельних контрактів і специфікацій);
- отримання документів (сертифікатів, ліцензій і т. п.), що впливають на

застосування обмежень і заборон економічного і неекономічного характеру, що особливо актуально для імпортерів фармацевтичної продукції, належної обов'язкової сертифікації, а в окремих випадках і ліцензування;

– отримання відомостей за митною статистикою зовнішньої торгівлі, наприклад, в разі необхідності підтвердження факту здійснення митного оформлення легкового автотранспорту, раніше ввезеного до України;

– класифікація товарів відповідно до ТН ЗЕД України і визначення країни походження товарів [3].

Вирішення таких проблем належить до елементів консалтингу у сфері митного законодавства як одного з напрямів діяльності митного брокера, що динамічно розвиваються.

Ще одним з найпоширеніших видів послуг, що надаються в митній сфері, є надання послуг митного перевізника. Інститут митного перевізника створений з метою надання додаткової можливості учасникам ЗЕД здійснити перевезення товарів у разі, коли імпортер або інші зацікавлені особи не мають нагоди внести необхідне забезпечення виконання зобов'язань перед митними органами при перевезенні товарів під митним контролем. Якщо перевезення товарів здійснюється митним перевізником, митні органи не вимагають сплати митних платежів і не вживають інших заходів із забезпечення дотримання митного законодавства України при внутрішньому митному транзиті, передбачених Митним кодексом України [4]. Сплата митних платежів у такому випадку гарантується забезпеченням, виробленим митним перевізником на весь період своєї діяльності для включення до Реєстру митних перевізників.

Відправник товарів або експедитор має право скористатися послугами митного перевізника за власним вибором. Договір митного перевізника про перевезення товарів, що перебувають під митним контролем, є публічним договором. Митний перевізник має право відмовитися від укладення договору тільки за відсутності можливості здійснити перевезення товарів.

Регіон своєї діяльності митний перевізник обирає сам – це може бути регіон діяльності як одного, так і декількох митних органів, а також вся територія України. Митними перевізниками можуть бути особи, включені до реєстру митних перевізників. Послуги, що надаються митними перевізниками, є альтернативними в

тому випадку, якщо товари можуть переміщатися різними видами транспорту (наприклад, залізничним або автомобільним, повітряним або автомобільним) і різними митними перевізниками (конкуруючими автомобільними, авіаційними, річковими, морськими або поштовими компаніями-перевізниками). Абсолютно монополізованими на території України є тільки послуги з перевезень залізничним видом транспорту (митний перевізник – ЗАО «Українська залізниця»), а також послуги з перевезень трубопровідним видом транспорту (митні перевізники природного газу). Відповідно, у випадках, якщо товари, що перебувають під митним контролем, взагалі можливо або ж економічно вигідно перевозити тільки певним видом транспорту (наприклад, весь переміщуваний природний газ, 99 % нафти, що здобувається в Україні, і більше ніж 50 % вироблених нафтопереробними підприємствами нафтопродуктів – по магістральних трубопроводах), митні послуги, що надаються відповідними митними перевізниками, будуть безальтернативними.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день на українському ринку послуг, що надаються в митній сфері, спостерігається тенденція до об'єднання послуг митного брокера і митного перевізника в комплексну пропозицію. Подібна пропозиція вже давно існує в розвинених країнах, де одна компанія пропонує споживачу весь спектр послуг, необхідних при переміщенні товарів або транспортних засобів через митний кордон. В Україні ж це ще не так розвинено, проте організація послуг митного перевізника пропонується більшістю митних брокерів. При цьому слід зазначити, що під організацією таких послуг маються на увазі посередницькі послуги між клієнтом і перевізником. Таким чином, митний брокер лише сприяє клієнту у зверненні до митного перевізника, не займаючись вирішенням питань транспортування самостійно.

Як ще один вид послуг у сфері митної діяльності можна виділити послуги із зберігання товарів, що перебувають під митним контролем. Такі послуги надають МС і СТЗ. Митними складами є спеціально виділені й облаштовані приміщення і (або) відкриті майданчики, які відповідають вимогам, встановленим Митним Кодексом України. Митні склади є зоною митного контролю.

Митні склади, як і склади тимчасового зберігання, можуть бути відкритого або закритого типу. Митний склад відкритого типу призначений для зберігання

будь-яких товарів і може бути використаний будь-якими особами. Митні склади, призначені для зберігання товарів власника складу, є митними складами закритого типу. Право визначати види товарів, які можуть зберігатися на митному складі закритого типу, МК України надав Уряду України [4]. Митні склади як відкритого, так і закритого типу можуть використовуватися для зберігання товарів, що вимагають особливих умов зберігання або здатних заподіяти шкоду іншим товарам. Такі склади називаються спеціалізованими митними складами. Митні склади повинні бути обладнані так, щоб забезпечувати збереження товарів, виключити доступ до них осіб, що не є працівниками складу, не мають повноваження щодо товарів або не є представниками осіб, які мають такі повноваження.

Власниками митних складів можуть бути українські особи, включені до реєстру власників митних складів, а також митні органи без включення їх до вказаного реєстру. Переліки митних складів, а також зміни в ньому публікуються в офіційних виданнях Державної митної служби України (ДМСУ). Періодичність публікації переліків митних складів, власниками яких є митні органи, – не рідше ніж один раз у шість місяців, інших митних складів – один раз на три місяці.

Відносини між власником митного складу з особами, що розміщують товари на зберігання до митного складу, встановлюються на договірній основі. У ці взаємовідносини митні органи не втручаються.

На сьогоднішній день митні склади не досить поширені, особливо в регіонах, віддалених від державного кордону. Набагато поширенішими є СТЗ, які надають організаціям, що здійснюють ЗЕД, послуги з тимчасового зберігання товарів. Для процесу торгівлі і комерційної діяльності важливо, щоб товари могли бути відразу після прибуття без зволікання вивантажені з транспортного засобу. Крім того, практика комерційної діяльності свідчить про те, що кінцевий пункт призначення товарів не завжди відомий у момент їх прибуття на митну територію або не вся необхідна інформація про товар для випуску митними органами є в наявності. Зазначені обставини зумовили необхідність встановлення процедури тимчасового зберігання.

Митна процедура тимчасового зберігання призначена для забезпечення дотримання митного законодавства України на період зберігання іноземних товарів

до їх випуску відповідно до митного режиму або до митної процедури. Тимчасове зберігання разом з іншими митними процедурами (прибуття товарів, внутрішній митний транзит) має забезпечити правильне декларування товарів, виключити можливість підміни товарів, заниження їх кількості, декларування товарів під іншим найменуванням і т. п.

На період тимчасового зберігання товарів за них не сплачується митний збір, податки і не застосовуються обмеження, встановлені відповідно до законодавства України про державне регулювання ЗЕД.

За загальним правилом тимчасове зберігання здійснюється на складах тимчасового зберігання. Допускається тимчасове зберігання і на інших складах, які не є складами тимчасового зберігання: на складах осіб, для яких застосовуються спеціальні спрощені процедури митного оформлення, на складах державних органів і установ, якщо вказані державні органи й установи є одержувачами товарів, а також на складах будь-яких осіб, що є одержувачами товарів у випадку, якщо для тимчасового зберігання товарів потрібні особливі умови поблизу від місця отримання таких товарів відсутній СТЗ, пристосований для зберігання таких товарів.

На СТЗ можуть зберігатися будь-які іноземні товари, зокрема заборонені відповідно до законодавства України до ввезення на митну територію України, а також товари, вилучені в результаті спеціальної митної ревізії, товари, незаконно переміщені через митний кордон і вилучені в осіб, що придбали їх для здійснення підприємницької діяльності [4].

Термін тимчасового зберігання становить два місяці. Митний орган зобов'язаний продовжити вказаний термін за мотивованим запитом зацікавленої особи (наприклад, якщо необхідний час для отримання дозволу на ввезення, сертифікату відповідності і т.п.). Максимальний термін зберігання товарів – чотири місяці, за винятком таких випадків:

– максимальний термін тимчасового зберігання товарів, заборонених до ввезення на митну територію України, становить не більш ніж три доби, якщо інший термін не передбачений іншими державними законами окремих видів товарів.

– максимальний термін тимчасового зберігання товарів, вилучених при проведенні спеціальної митної ревізії і незатребуваних після її закінчення, становить два місяці з дня закінчення спеціальної митної ревізії.

Продовження вказаних термінів не допускається. Після закінчення термінів тимчасового зберігання розпорядження товарами здійснюється відповідно до митного законодавства України.

Послуги, що надаються власниками СТЗ і МС, є альтернативними у випадку, якщо в зоні діяльності митного органу призначення функціонують декілька СТЗ або МС, які дозволяють зберігати певні види товарів, а також у випадку, якщо учаснику ЗЕД взагалі не потрібне тимчасове зберігання товару на СТЗ (наприклад, при попередньому декларуванні товарів або в разі отримання дозволу на зберігання товарів на складі одержувача) або розміщення товару під митний режим митного складу.

Висновки. Підводячи підсумок, слід зазначити той факт, що на сьогоднішній день український ринок послуг, що надаються в митній сфері, проходить черговий етап свого розвитку, початок якого був обумовлений набуттям чинності Митного кодексу України 2004 р. Очікується, що вдосконалення нормативно-правової бази допоможе збудувати стосунки між учасниками ринку послуг у митній сфері на якісно іншому рівні, відповідному вимогам Всесвітньої митної організації і світовим тенденціям до економічної інтеграції.

Перетворення українського ринку послуг у митній сфері – процес багатоступеневий, що супроводжується поступовим усуненням негативних чинників, характерних для ринку перехідного періоду. На сьогоднішній день до таких чинників можна віднести:

– наявність великої кількості нормативно-правових актів ДМСУ, регулюючих питання у сфері митної справи, що створює передумови до виникнення юридичних колізій;

– присутність «сірого» і «чорного» секторів на ринку послуг у митній сфері, де одержання прибутку супроводжується порушенням митного законодавства України.

В умовах, що виникли, перед компаніями, які здійснюють ЗЕД, постає дуже серйозне завдання: уникнути будь-яких порушень і максимально спростити процедури митного оформлення товарів згідно з новим Митним кодексом [4].

Учасники ЗЕД мають право самі зробити вибір, чи звернутися їм за допомогою до спеціалізованих організацій – посередників, що виконують від імені і за дорученням своїх клієнтів митні операції, або ж самостійно вирішувати ці завдання. Другий варіант, втім, можуть собі дозволити тільки ті компанії, які здатні окупити витрати на утримання штату фахівців з митного оформлення, включаючи їх навчання і придбання програмного продукту, а також постійно користуватися послугами консалтингових агентств. Для більшості ж компаній неминучим стає аутсорсинг послуг у митній сфері.

Список використаних джерел

1. **Диденко Н. И.** Основы внешнеэкономической деятельности / Н. И. Диденко. – СПб. : Питер, 2004. – 694 с.
2. **Ершов А. Д.** Основы управления и организации в таможенном деле / А. Д. Ершов. – СПб. : РИО РТА, 1999. – 475 с.
3. **Круглый стол:** логистика на страже капитала // Современная торговля. – № 11. – 2004. – С. 22 – 25.
4. **Митний Кодекс** України від 14 березня 2012 р. – Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua/rada.
5. **Николайчук Н. Е.** Маркетинг и менеджмент услуг. Деловой сервис / Н. Е. Николайчук. – СПб. : Питер, 2005. – 282 с.